

بررسی موانع مشارکت اولیای دانش آموزان

در امور مدارس متوسطه‌ی شهر اصفهان به منظور ارائه راهکارهای مناسب

دکتر مهدی سبحانی نژاد

مقدمه

در خصوص مشارکت، تعاریف زیادی توسط صاحب‌نظران از وجوه و جنبه‌های متعدد ارائه شده است. احسن و موسوی‌نژاد (۱۳۶۵) مشارکت را تقبل آگاهانه و از سر میل و رغبت انجام بخشی از امور در شکل همکاری با یکدیگر به قصد بهبود زندگی اجتماعی دانسته‌اند. اکبری (۱۳۸۰) مشارکت را شرکت مؤثر همه‌ی افراد در امور جمعی از طریق بسیج کلیه امکانات بالقوه به منظور استفاده از آنها در فرآیند تصمیم‌گیری، برنامه‌ریزی، اجرا، ارزشیابی و بهره‌برداری تعریف نموده است. بنابراین، مشارکت از دیدگاه کلی، ایجاد نوعی احساس همبستگی تعلق و تلاش دسته‌جمعی میان افراد یک جامعه به منظور نیل به یک نظم عادلانه اجتماعی است (نمازی، ۱۳۵۰). از مجموع تعریف‌های فوق می‌توان نتیجه گرفت مشارکت شامل انواعی از زمینه‌ها اعم از مادی و غیرمادی بوده و از روی میل، اراده و اختیار مشارکت‌کنندگان انجام خواهد شد (احسن، موسوی‌نژاد، ۱۳۶۵). مشارکت می‌تواند اشکال گوناگونی داشته باشد که از آن جمله می‌توان به مشارکت سیاسی، فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی اشاره نمود (نعمت‌اللهی، ۱۳۷۹).

مشارکت اجتماعی در جامعه‌ی ایرانی دارای مبانی تاریخی و مذهبی قابل توجهی است به طوری که در ایران پیش از اسلام فلسفه و آیین زرتشت مبتنی بر همکاری و یاری بوده و هم‌چنین پس از ورود اسلام به سرزمین ایران برای مسلمانان بر اساس آیات قرآن، توجه به سرنوشت سایرین تکلیف شده است.

از جمله عالی‌ترین مظاهر مشارکت مردم در صحنه‌ی جامعه، مشارکت آنان در امر آموزش و پرورش است. در واقع باید اذعان داشت مدارس جهت حل مسائل خود نیازمند مشارکت عوامل

درون و برون سازمانی در تصمیم‌گیری‌ها و اقدامات خود می‌باشند و والدین به‌عنوان عوامل اساسی برون سازمانی و نمایندگان جامعه‌ی پیرامونی، نقش قابل توجهی خواهند داشت. منظور از مشارکت والدین در امور آموزشگاه، مجموعه اقداماتی است که میزان نفوذ و مسئولیت والدین را در فرآیند تصمیم‌گیری مدارس افزایش می‌دهد و نوعی حس مالکیت و تعلق به سازمان در آنان به وجود می‌آورد (میرکمالی، ۱۳۷۸). مشارکت والدین در امور مدارس شامل طیف وسیعی از انواع زمینه‌ها خواهد بود که می‌تواند شامل مشارکت در عرصه‌های آموزشی، انضباطی، مالی، فرهنگی و اجتماعی باشد.

به‌رغم اهمیت مشارکت والدین در امور آموزشگاه، با این حال، یکی از مسائل اساسی آموزش و پرورش بسیاری از کشورهای جهان مسأله عدم مشارکت و ارتباط والدین در تصمیم‌گیری‌های مدرسه می‌باشد (میرکمالی، ۱۳۷۸). تحقیقات انجام شده در ایران نیز مؤید وجود مشکل در این زمینه است. به‌عبارت دیگر در ایران نیز چنانچه باید والدین در امور مدارس مشارکت نمی‌یابند. البته خوشبختانه در یک دهه‌ی گذشته حساسیت و علاقه‌مندی پدران و مادران برای بهبود ارتقای کیفی تعلیم و تربیت فرزندانشان به‌نحو بارز و چشمگیری افزایش یافته است (جهانگرد، ۱۳۷۱). با این حال تا تحقق مشارکت وسیع و مطلوب راه درازی در پیش بوده و موانع متعددی باید بر طرف شود.

اوکلی و مارسدن (ترجمه محمودنژاد، ۱۳۷۰) موانع مشارکت مردم در برنامه‌ها و فعالیت‌های اجتماعی را در سه قلمرو موانع

* این پژوهش با حمایت‌های مالی سازمان آموزش و پرورش استان انجام پذیرفته است.

اجرایی^(۱)، فرهنگی^(۲) و ساختاری طبقه‌بندی نموده‌اند.

فینلی^(۳) (۲۰۰۱) نشان داد عواملی نظیر سبک رهبری مدارس، نوع تصمیم‌گیری‌ها و ارتباطات خانه و مدرسه در جلب مشارکت والدین در امور مدارس می‌تواند مؤثر باشد. ما^(۴) (۲۰۰۱) در پژوهش خود اظهار داشت، مدیران مدارس باید از نقش مؤثرشان در مشارکت والدین آگاه بوده و بدانند که انطباق مدیران با آداب، افکار و عقاید والدین، مشارکت فعال مدیران در انجام امور مختلف و در پایان برقراری ارتباطات مثبت با والدین از جمله عوامل مؤثر در گسترش ارتباط خانه و مدرسه و مشارکت فعال والدین در امور آموزشی می‌باشد. آرنولد^(۵) (۱۹۹۸) در پژوهشی عوامل مدیریتی مؤثر جهت مشارکت والدین در امور مدارس ابتدایی را مورد مطالعه قرار داده است. بر اساس نتایج این پژوهش موفقیت برنامه‌های مشارکتی والدین در یک مدرسه بستگی به عقاید تصمیم‌گیری‌ها و مهارت مدیر مدرسه در برقراری ارتباط دارد.

چارلز کیبونز^(۶) (۱۹۸۷) نیز طی تحقیقی اشاره می‌کند یاری جستن از دیگران از دلایل رشد یافتگی است. بنابراین مسئولانی که از اعتماد به نفس بالایی برخوردارند، ضمن مشارکت دادن دیگران در تصمیم‌گیری‌ها از مشارکت آنان نیز خشنود و راضی می‌شوند. سازمان رادیو و تلویزیون ژاپن (۱۹۶۲) نیز طی تحقیقی نشان داد که مردم ژاپن به اندازه بهداشت و تأمین مسکن و حتی بیش از آن به مسائل مربوط به آموزش و پرورش به‌عنوان نیاز و ضرورت اساسی جامعه خود می‌اندیشند و حتی بیش از ۲۵ درصد از پاسخ‌دهندگان آموزش و پرورش را در صدر موضوع‌های فکری خود اظهار نموده بودند.

در ایران نیز، سپهری (۱۳۷۳) در پژوهش خود اظهار داشته در ایران آگاه‌سازی به‌عنوان یکی از اساسی‌ترین پارامترهای مطلوب جهت جلب مشارکت والدین در امور آموزشگاه از طریق تبلیغات کمتر مورد توجه بوده است. تاجبخش (۱۳۷۴) در پژوهشی نشان داده است که از عوامل افزایش دهنده‌ی میزان مشارکت والدین، وجود جو صمیمی بین مدرسه و خانه است و عامل کاهش دهنده‌ی این مشارکت را نوع برخورد مسئولان مدرسه با والدین دانسته است.

جهانی قلعه (۱۳۷۴) اشاره نموده است که برای توسعه‌ی فرهنگ مشارکت در بین مردم، تبلیغات رادیو و تلویزیون، مجلات، روزنامه‌ها، سخنرانی و نمایشگاه‌های محلی مؤثر است. رنجه‌بازو (۱۳۷۵) اشاره نموده است که بین شرکت فعال اولیای دانش‌آموزان در جلسه‌های انجمن اولیا و مربیان و مشارکت در سرمایه‌گذاری‌های آموزش و پرورش رابطه‌ی معنی‌دار وجود داشته است. از طرف دیگر، حضور والدین در جلسه‌های توجیهی انجمن اولیا و مربیان موجب افزایش آگاهی آنان از ضرورت مشارکت در امور آموزشگاه‌ها می‌شود.

محمدی (۱۳۷۵) در پژوهش خود دریافته است بین سطح آگاهی مردم و میزان مشارکت آنان در آموزش و پرورش از نظر مدیران رابطه وجود دارد. قاسمی پویا (۱۳۷۷) در پژوهشی کیفی و در پاسخ به‌سؤالی در خصوص کاستی‌های فعلی مشارکت‌ها از دو نوع کاستی عمده‌ی ناشی از عوامل درونی و بیرونی آموزش و پرورش بحث نموده است. در کاستی‌های درونی از عوامل انسانی و نگرش مسئولان نسبت به مفهوم مشارکت و نقایص مرتبط با برنامه‌ریزی و مشارکت‌ها و در کاستی‌های بیرونی به موضوع‌هایی چون عوامل اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی، کاستی‌های ناشی از برنامه‌های دولت و تبعات حاصل آنها یاد کرده است. او هم‌چنین دریافته که در حال حاضر همه‌ی مدیران مدارس در جلب مشارکت‌های مردم فعال نیستند. وی کاستی‌های مدیران در جلب مشارکت مردم در امور آموزش و پرورش را ناشی از کاستی در برقراری ارتباط و کاستی‌های ناشی از عدم آگاهی مدیران می‌داند. محمد رضایی (۱۳۷۸) نیز در پژوهش خود به‌توجیه اعضای انجمن اولیا و مربیان، افزایش آگاهی‌های مردم از اهداف آموزش و پرورش، تقویت اراده‌ی ملی جهت آگاهی مردم از مسأله مشارکت و ایجاد انگیزه برای افزایش مشارکت مردم اشاره نموده است. هم‌چنین، چهاردولی (۱۳۷۸) در تحقیقی نشان داده است که میزان

1- cultural

2- structural

3- Finely.R.B

4- Ma,r.

5- Amold,D.L.

6- charless Gibbons

در آمد و تحصیلات والدین (اولیای دانش‌آموزان) در مشارکت آنان تأثیر دارد. در عین حال به نقش صدا و سیما و تبلیغات در جلب مشارکت اولیا تأکید نموده است. ابراهیم‌زاده (۱۳۸۰) در تحقیقی نشان داده است بین سبک رهبری مدیران و میزان شرکت و همکاری اولیا رابطه معنی‌داری وجود دارد. در عین حال، سطح تحصیلات والدین در میزان همکاری و مشارکت آنان با مدارس مؤثر بوده است.

بازگیر (۱۳۸۱) نیز بر اساس یافته‌های تحقیق خود، آگاه ساختن مردم از نقش آموزش و پرورش، استفاده از رسانه‌های جمعی، ارتقای فرهنگی و افزایش آگاهی‌های مردم، جلب همکاری نهادهای مذهبی و نظارت و کنترل بر مشارکت‌های مردمی را در زمینه توسعه فرهنگ مشارکت مؤثر دانسته است.

در این مورد می‌توان اظهار داشت علل و عوامل مختلفی مانع از مشارکت فعال و مداوم اولیا در امور مدارس می‌گردد که بسیار متعدد و متنوع هستند، اما به‌طور کلی می‌توان این موانع را در چهار محور عمده که شامل عوامل خانوادگی، اجتماعی، مدیریتی مدارس و ساختاری آموزش و پرورش می‌باشند، طبقه‌بندی نمود:

در مجموع با عنایت به لزوم بررسی و تسهیل زمینه‌ی مشارکت والدین در امور مدارس و لزوم اصلاح ذهنیت غلط حاکم در بین مردم که تمامی اشکال مشارکت اولیا در امور مدارس را به‌زمینه‌های مالی آن محدود می‌سازند، به‌علاوه فقدان پژوهشی جامع در خصوص بررسی موانع مشارکت اولیا در امور مدارس متوسطه‌ی شهر اصفهان، عنوان پژوهش حاضر «بررسی موانع مشارکت اولیای دانش‌آموزان در امور مدارس متوسطه‌ی شهر اصفهان به‌منظور ارائه راهکارهای مناسب» انتخاب شده است. طی این پژوهش، مسأله اساسی مورد بررسی این امر خواهد بود که موانع مشارکت اولیای دانش‌آموزان در امور مدارس متوسطه‌ی شهر اصفهان چه می‌باشد؟ بنابراین، به‌منظور بررسی سؤال اصلی مذکور، بر اساس مطالعه‌ی مبانی نظری موضوع پژوهش، موانع مذکور در چهار محور عمده که شامل عوامل خانوادگی، اجتماعی، مدیریتی مدارس و ساختاری آموزش و پرورش می‌باشند بررسی و تحلیل خواهد شد.

روش

روش پژوهش توصیفی بوده که در خلال آن از پیمایش (زمینه‌یابی پرسشنامه‌ای و مصاحبه) استفاده شده است.

جامعه، نمونه و روش نمونه‌گیری: جامعه‌ی آماری پژوهش حاضر عبارت است از کلیه‌ی مدارس متوسطه (نظری، فنی و حرفه‌ای و کاردانش) شهر اصفهان در سال تحصیلی ۸۳-۸۲. کلیه‌ی اولیای دانش‌آموزان مدارس متوسطه شهر اصفهان در سال تحصیلی ۸۳-۸۲ (پدر و مادر مشترکاً یک واحد تصور شده) کلیه‌ی مدیران مدارس متوسطه شهر اصفهان (مدیر و معاون) در سال تحصیلی ۸۳-۸۲ و کلیه دانش‌آموزان مدارس متوسطه شهر اصفهان در سال تحصیلی ۸۳-۸۲ در این دسته از مدارس مشغول به تحصیل بوده‌اند. نمونه‌ی پژوهش نیز شامل ۳۰ مدرسه‌ی متوسطه از بین مدارس متوسطه‌ی نواحی پنج‌گانه‌ی شهر اصفهان در سال تحصیلی ۸۳-۸۲ می‌باشد که ۳۰ نفر از والدین دانش‌آموز پایه‌ی سوم مدارس مذکور بوده است. بنابراین، روش نمونه‌گیری طبقه‌ای متناسب با حجم و تصادفی ساده می‌باشد.

ابزارهای اندازه‌گیری: در این پژوهش از چهار ابزار، پرسشنامه والدین، فرم مصاحبه والدین (جهت والدین پاسخ نداده و بی‌سواد) پرسشنامه مدیران و پرسشنامه‌ی دانش‌آموزان استفاده شده است.

روش تجزیه و تحلیل داده‌ها: داده‌های حاصل از ابزارهای پژوهش نیز به‌دو شیوه‌ی توصیفی و استنباطی تحلیل آماری شده‌اند.

یافته‌ها

عمده‌ترین یافته‌های پژوهش شامل زمینه‌های ذیل می‌باشند:

محول اول

۱- در مجموعه‌ی موانع خانوادگی، میانگین کل نتایج به‌دست آمده در خصوص تأثیر چهار مقوله‌ی فرهنگ خانواده، سطح تعامل خانواده، مشکلات خانوادگی و رعایت علائق دانش‌آموزان بر عدم مشارکت اولیا در امور مدارس به‌لحاظ توصیفی در حد کمتر از

متوسط و در مقوله اقتصاد خانواده در حد بالاتر از متوسط بوده است. تحلیل‌های استنباطی دیگر، مبین مؤثر و معنی‌دار بودن مقوله‌های فرهنگی خانواده، اقتصادی خانواده، سطح تعامل خانواده و رعایت علائق دانش‌آموزان. در ابزار پرسشنامه مدیران هم‌چنین، مقوله اقتصاد خانواده در پرسشنامه دانش‌آموزان و غیرمؤثر و معنی‌دار نبودن مقوله‌ی مشکلات خانوادگی در تمامی ابزارهای پژوهش بوده است.

۲ - تحلیل‌های استنباطی در ابزارهای پژوهش در مقوله‌ی فرهنگ خانواده بیانگر وجود تفاوت معنی‌دار در نتایج پرسشنامه‌ی والدین بر حسب ناحیه (دو، پنج و چهار) فرم مصاحبه والدین بر حسب، چندمین فرزند (فرزند چهارم و اول) و پرسشنامه دانش‌آموزان بر حسب جنس دانش‌آموز (پسر) بوده است. هم‌چنین، در مقوله‌ی اقتصاد خانواده مبین وجود تفاوت معنی‌دار در نتایج پرسشنامه والدین بر حسب ناحیه (یک و دو) فرم مصاحبه والدین بر حسب سطح درآمد خانواده (سطح درآمدی بالاتر) و پرسشنامه‌ی دانش‌آموزان بر حسب جنس دانش‌آموز (پسران) بوده است. در مقوله‌ی سطح تعامل خانواده نیز، تحلیل‌های استنباطی مبین وجود تفاوت معنی‌دار در نتایج پرسشنامه‌ی والدین بر حسب سطح درآمد خانواده (سطح درآمدی بالاتر) فرم مصاحبه‌ی والدین بر حسب جنس فرزند (والدین دختران) و پرسشنامه‌ی دانش‌آموزان بر حسب جنس (پسران) بوده است. تحلیل استنباطی در مقوله‌ی مشکلات خانوادگی بیانگر وجود تفاوت معنی‌دار نتایج پرسشنامه‌ی والدین و دانش‌آموزان بر حسب ناحیه (به ترتیب پنج و یک و دو و سه) بوده به‌علاوه این تحلیل در مقوله‌ی تأثیر رعایت علائق دانش‌آموزان نیز همراه با وجود تفاوت معنی‌دار و نتایج پرسشنامه‌ی والدین بر حسب چندمین فرزند (فرزند پنجم و چهارم) فرم مصاحبه والدین بر حسب جنس فرزند (والدین دختران) و پرسشنامه دانش‌آموزان بر حسب ناحیه (سه و دو) بوده است.

فصلنامه‌ی پژوهش‌های روان‌شناختی

شماره ۲۵

صفحه ۸۰

پس از آن به‌ترتیب مقوله‌های سطح تعامل خانواده، فرهنگ خانواده، رعایت علائق دانش‌آموزان و مشکلات خانوادگی قرار می‌گیرند.

محور دوم

۴ - در مجموع موانع اجتماعی، میانگین کل نتایج به‌دست آمده در خصوص تأثیر دو مقوله‌ی وضع اقتصادی و سیاسی جامعه بر عدم مشارکت اولیا در امور مدارس، به‌لحاظ توصیفی در حد زیاد و در مقوله‌ی وضع فرهنگی جامعه در حد بالاتر از متوسطه بوده است. تحلیل‌های استنباطی دیگر، مبین مؤثر و معنی‌دار بودن دو مقوله‌ی وضع اقتصادی و سیاسی جامعه در تمامی ابزارها، هم‌چنین، مقوله وضع فرهنگی در ابزارهای فرم مصاحبه والدین، پرسشنامه مدیران و دانش‌آموزان بوده است.

۵ - تحلیل‌های استنباطی در ابزارهای پژوهش در مقوله‌ی وضعیت فرهنگی جامعه بیانگر وجود تفاوت معنی‌دار در نتایج پرسشنامه‌ی والدین بر حسب سطح درآمد خانواده (درآمدهای بالاتر)، پرسشنامه‌ی مدیران بر حسب سابقه (بیست و پنج و بالاتر) هم‌چنین در مقوله‌ی وضع اقتصادی جامعه بیانگر وجود تفاوت معنی‌دار نتایج پرسشنامه‌ی والدین و فرم مصاحبه‌ی والدین بر حسب ناحیه (به ترتیب یک و دو و سه) و پرسشنامه‌ی مدیران بر حسب سابقه (بیست و پنج و بالاتر) بوده است. تحلیل مذکور در مقوله‌ی وضع سیاسی جامعه نیز وجود تفاوت معنی‌دار نتایج فرم مصاحبه والدین بر حسب، سطح درآمد خانواده (درآمدهای بالاتر) و پرسشنامه‌ی دانش‌آموزان بر حسب جنس دانش‌آموز (پسران) بوده است.

۶ - در مجموع موانع اجتماعی، مقوله‌ی وضع اقتصادی جامعه بیش از سایر مقوله‌های مورد بررسی بر عدم مشارکت اولیای دانش‌آموزان در امور مدارس تأثیر داشته است و پس از آن به‌ترتیب مقوله‌های، وضع سیاسی و فرهنگی قرار می‌گیرند.

محور سوم

۷ - در مجموعه‌ی موانع مدیریتی مدارس، میانگین کل نتایج به‌دست آمده در خصوص تأثیر چهار مقوله‌ی سبک مدیریتی مدیر، سطح روحیه‌ی مشارکت جویی مدیر و همکاران وی، سطح

۳ - در مجموع موانع خانوادگی، به‌لحاظ توصیفی، مقوله‌ی اقتصاد خانواده بیش از سایر مقوله‌های مورد بررسی، بر عدم مشارکت اولیای دانش‌آموزان در امور مدارس تأثیر داشته است و

۹- در مجموع موانع مدیریتی مدارس، مقوله‌ی سطح تلاش مدیر مدرسه برای جذب و آگاه‌سازی والدین بیش از سایر مقوله‌های مورد بررسی بر عدم مشارکت اولیای دانش‌آموزان در امور مدارس تأثیر داشته است و پس از آن به ترتیب مقوله‌های سطح روحیه‌ی مشارکت‌جویی مدیر و همکاران وی، سبک مدیریتی مدیر، سطح مهارت‌های انسانی مدیر و همکاران وی و خصایص فردی مدیر و همکاران وی قرار می‌گیرند.

محور چهارم

۱۰- در مجموع موانع ساختاری آموزش و پرورش، میانگین کل نتایج به دست آمده در خصوص تأثیر چهار مقوله‌ی ساختار و تشکیلات آموزش و پرورش، آیین‌نامه‌ها و مقررات اجرایی آموزش و پرورش، نوع تصمیم‌گیری در آموزش و پرورش و نوع ساختار و تشکیلات انجمن اولیا و مربیان به لحاظ توصیفی در حد زیاد بوده است. تحلیل‌های استنباطی دیگر مبین مؤثر و معنی‌دار بودن سه مقوله‌ی ساختار و تشکیلات آموزش و پرورش، نوع تصمیم‌گیری در آموزش و پرورش و نوع ساختار و تشکیلات انجمن اولیا و مربیان در تمامی ابزارها، هم‌چنین مقوله‌ی آیین‌نامه‌ها و مقررات اجرایی آموزش و پرورش در سه ابزار پرسشنامه و فرم مصاحبه‌ی والدین و پرسشنامه‌ی دانش‌آموزان بوده است.

۱۱- تحلیل‌های استنباطی در ابزارهای پژوهش در مقوله‌ی ساختار تصمیمات آموزش و پرورش بیانگر وجود تفاوت معنی‌دار در نتایج پرسشنامه‌ی والدین بر حسب ناحیه (چهار، یک و پنج) و دانش‌آموزان بر حسب جنس، شاخه‌ی تحصیلی بوده است، به علاوه این تحلیل در مقوله‌ی آیین‌نامه‌ها و مقررات اجرایی آموزش و پرورش بیانگر عدم وجود تفاوت معنی‌دار و نتایج ابزارها بوده است، هم‌چنین تحلیل استنباطی مذکور در مقوله‌ی نوع تصمیم‌گیری در آموزش و پرورش نیز همراه با وجود تفاوت معنی‌دار در نتایج پرسشنامه والدین بر حسب ناحیه (پنج، چهار و سه) بوده است. به علاوه در مقوله‌ی نوع ساختار و تشکیلات انجمن اولیا و مربیان نیز تحلیل استنباطی مذکور مبین وجود تفاوت معنی‌دار در نتایج پرسشنامه‌ی والدین و دانش‌آموزان

تلاش مدیر مدرسه برای جذب و آگاه‌سازی والدین و سطح مهارت‌های انسانی مدیر و همکاران وی به لحاظ توصیفی در حد بالاتر از متوسط و در مقوله‌ی خصایص فردی مدیر و همکاران وی به لحاظ توصیفی در حد متوسط بوده است. تحلیل‌های استنباطی دیگر مبین مؤثر و معنی‌دار بودن مقوله‌های سبک مدیریتی مدیر، سطح روحیه‌ی مشارکت‌جویی مدیر و همکاران وی، سطح تلاش مدیر مدرسه برای جذب و آگاه‌سازی والدین در ابزارهای پرسشنامه والدین و دانش‌آموزان، هم‌چنین مقوله‌های خصایص فردی و سطح مهارت‌های انسانی مدیر و همکاران وی در پرسشنامه دانش‌آموزان بوده است.

۸- تحلیل‌های استنباطی در ابزارهای پژوهش در مقوله‌ی خصایص فردی مدیر و همکاران وی بیانگر وجود تفاوت معنی‌دار در نتایج پرسشنامه والدین بر حسب ناحیه (یک و پنج) و دانش‌آموزان بر حسب جنس دانش‌آموز (پسران) بوده است. هم‌چنین تحلیل مذکور در مقوله‌ی سبک مدیریتی مدیر بر عدم مشارکت اولیا در امور مدارس نیز بیانگر وجود تفاوت معنی‌دار در نتایج پرسشنامه‌ی والدین بر حسب چندمین فرزند (اول و پنجم) پرسشنامه‌ی مدیران بر حسب سابقه (تا پانزده سال) و پرسشنامه‌ی دانش‌آموزان بر حسب جنس دانش‌آموز (پسران) بوده است. تحلیل مذکور در مقوله‌ی سطح روحیه‌ی مشارکت‌جویی مدیر و همکاران وی بر عدم مشارکت اولیا در امور مدارس نیز بیانگر وجود تفاوت معنی‌دار در نتایج پرسشنامه‌ی والدین بر حسب ناحیه (پنج و سه) فرم مصاحبه والدین بر حسب سطح درآمد خانواده (سطح درآمد متوسط) بوده است. به علاوه تحلیل استنباطی در مقوله‌ی سطح تلاش مدیر مدرسه برای جذب و آگاه‌سازی والدین بر عدم مشارکت اولیا در امور مدارس نیز بیانگر وجود تفاوت معنی‌دار در نتایج پرسشنامه‌ی والدین بر حسب چندمین فرزند (پنجم) و پرسشنامه دانش‌آموزان بر حسب ناحیه (پنج، چهار و سه) بوده است. این تحلیل در مقوله‌ی سطح مهارت‌های انسانی مدیر و همکاران وی بر عدم مشارکت اولیا در امور مدارس نیز همراه با وجود تفاوت معنی‌دار در نتایج پرسشنامه‌ی دانش‌آموزان بر حسب شاخه تحصیلی دانش‌آموز (نظری) بوده است.

بر حسب ناحیه (دو) بوده است.

۱۲ - در مجموع موانع ساختاری آموزش و پرورش، مقوله‌ی ساختار و تشکیلات انجمن اولیاء و مربیان بیش از سایر مقوله‌های مورد بررسی بر عدم مشارکت اولیای دانش‌آموزان در امور مدارس تأثیر داشته است و پس از آن به‌ترتیب مقوله‌های، نوع تصمیم‌گیری در آموزش و پرورش، آیین‌نامه‌ها و مقررات اجرایی آموزش و پرورش و ساختار تصمیمات آموزش و پرورش قرار می‌گیرند.

پیش‌نهادهای عملی

۱ - درگیری‌های شدید شغلی والدین (در مجموع موانع خانوادگی) مؤثرترین مانع خانوادگی مشارکت اولیای دانش‌آموزان در امور مدارس بوده است، لذا دست‌اندرکاران اقتصادی جامعه باید برای رفع مشکلات اقتصادی گام بردارند. والدین نواحی یک و دو شهر اصفهان (طبقاتی با پایگاه اقتصادی و اجتماعی بالاتر) و هم‌چنین دانش‌آموزان پسر، بیش از سایر گروه‌ها بر این امر صحه گذاشته‌اند.

۲ - فرهنگ خانواده و مؤلفه‌های آن بین والدین نواحی دو، پنج و چهار، والدین دارای فرزند در حال تحصیل چهارم و اول و هم‌چنین، دانش‌آموزان پسر، بیش از سایر گروه‌ها در عدم مشارکت خانواده‌ها مؤثر بوده است.

۳ - عدم تقسیم‌کار در خانواده و واگذاری همیشگی اموری از این قبیل به یک نفر (سطح تعامل خانواده) به‌عنوان یکی از موانع مشارکت اولیای دانش‌آموزان در امور مدارس مشخص شده است لذا لازم است در راستای بهبود تعامل بین اعضای خانواده اقداماتی انجام شود.

۴ - مشکلات خانوادگی در بین گروه‌های پاسخگو و به‌خصوص والدین ناحیه‌ی پنج و یک و هم‌چنین، دانش‌آموزان نواحی دو و سه، بیش از سایر گروه‌ها، در عدم مشارکت اولیا در امور مدارس مؤثر بوده است. این امر بیانگر نکاتی است و پژوهش‌های دقیق‌تری نیز در این خصوص باید انجام شود.

۵ - ممانعت دانش‌آموزان از مشارکت والدین به‌علت ترس از مشخص شدن وضع تحصیلی، اخلاقی و رفتاری آنان در مدرسه

به‌عنوان یکی از موانع مشارکت اولیای دانش‌آموزان در امور مدارس به‌خصوص از سوی والدین دارای فرزند در حال تحصیل پنجم و چهارم، والدین دانش‌آموزان دختر و هم‌چنین، پسران دانش‌آموز نواحی سه و دو مطرح شده که باید مورد توجه قرار گرفته و پژوهش‌های دقیق‌تری نیز در این خصوص انجام شود.

۶ - اشتغال والدین به‌چند شغل برای تأمین مالی خانواده (در مجموع موانع اجتماعی) مؤثرترین مانع اجتماعی مشارکت اولیای دانش‌آموزان در امور مدارس بوده است و به‌خصوص والدین نواحی یک، دو و سه والدین مصاحبه شده ناحیه‌ی یک و هم‌چنین مدیران دارای سابقه‌ی بیش از بیست و پنج سال بر این امر تأکید معنی‌دار داشته‌اند، بنابراین مسئولان باید سعی نمایند در خصوص کاهش مشکلات اقتصادی گام برداشته تا فرصت مشارکت فراهم شده و نرخ مشارکت آنان ارتقا یابد.

۷ - نامشخص بوده خط مشی و سیاست‌های دولت در قبال آموزش و پرورش و مشارکت‌های مردمی در آن (در مجموع موانع اجتماعی) از جمله مؤثرترین موانع اجتماعی مشارکت اولیای دانش‌آموزان در امور مدارس بوده است، لذا دست‌اندرکاران در عرصه‌های مختلف در خصوص ارائه‌ی تصویر روشنی از قوانین، مقررات و برنامه‌های حوزه آموزش و پرورش کشور بیش از پیش تلاش نمایند.

۸ - بی‌تأثیر ارزیابی شدن این نوع از مشارکت‌ها در دیدگاه مردم (در مجموع موانع اجتماعی، وضع فرهنگی جامعه) و به‌خصوص والدین دارای سطوح درآمدی بالاتر، مدیران دارای سابقه‌ی بیست و پنج سال و بالاتر و هم‌چنین دانش‌آموزان پسر از جمله‌ی مؤثرترین موانع اجتماعی مشارکت اولیای دانش‌آموزان در امور مدارس بوده است، لذا لازم است مسئولان حوزه‌های گوناگون در راستای حذف باور مذکور از اذهان اولیا تلاش نمایند.

۹ - عدم واگذاری مسئولیت تصمیم‌گیری در برخی امور مدرسه به‌والدین مشارکت‌کننده (در مجموعه‌ی موانع مدیریتی مدارس، سبک مدیریتی مدیر) به‌خصوص از دید والدین دارای فرزند اول و پنجم، مدیران دارای سابقه‌ی بیست و پنج سال و بالاتر و هم‌چنین دانش‌آموزان پسر از جمله مؤثرترین موانع

مدیریتی مدارس) مشارکت اولیای دانش‌آموزان در امور مدارس بوده است، لذا لازم است به‌مدیران مدارس آموزش‌های لازم ارائه شود.

۱۰ - ظاهری بودن دعوت مدیر و همکاران وی برای مشارکت اولیا در امور مدرسه و همچنین عدم تشویق مدیر مدرسه و همکاران وی (در مجموعه‌ی موانع مدیریتی مدارس، سطح روحیه‌ی مشارکت‌جویی مدیر و همکاران وی) به‌خصوص از دید والدین مصاحبه شده دارای سطوح در آمدی متوسط از جمله‌ی مؤثرترین موانع بوده است.

۱۱ - عدم تلاش مدرسه برای آگاه‌سازی والدین در خصوص ضرورت مشارکت در انواع زمینه‌های آموزشی، انضباطی و فرهنگی و غیره و همچنین عدم استفاده مدرسه از ابزارهایی از جمله فیلم، نشریه جهت آگاه‌سازی اولیا از ضرورت مشارکت (در مجموع موانع مدیریتی مدارس، سطح تلاش مدیر مدرسه برای جذب و آگاه‌سازی والدین) از جمله مؤثرترین موانع (مدیریتی مدارس) مشارکت اولیای دانش‌آموزان در امور مدارس بوده است.

۱۲ - ناتوانی مدیر مدرسه و همکاران وی در درک خواسته‌های والدین (در مجموعه‌ی موانع مدیریتی مدارس، سطح مهارت‌های انسانی مدیر و همکاران وی) از جمله‌ی مؤثرترین موانع مشارکت اولیای دانش‌آموزان در امور مدارس بوده است. در این خصوص نیز لازم است طی دوره‌های آموزشی زمینه‌ی کسب تجربه‌های لازم برای مدیران فراهم شود.

۱۳ - ناتوانی مدیر و همکاران وی در برگزاری مطلوب جلسه‌های مشارکتی (در مجموعه‌ی موانع مدیریتی مدارس، خصایص فردی مدیر و همکاران وی) از جمله موانع مؤثر بر عدم مشارکت اولیای دانش‌آموزان در امور مدارس بوده است. لذا لازم است طی انتصاب مدیر به‌حداقل خصایص فردی مدیران توجه شود.

۱۴ - سلسله مراتب شدید در آموزش و پرورش و تأثیر آن بر کند شدن فرآیندهای مشارکتی والدین (در مجموعه‌ی موانع ساختاری آموزش و پرورش، ساختار و تشکیلات وزارت آموزش و پرورش) از جمله‌ی مؤثرترین موانع مشارکت اولیای

دانش‌آموزان در امور مدارس بوده است. لذا لازم است دست‌اندرکاران در خصوص اصلاح ساختار تصمیم‌ان وزارت مذکور به‌سمت سبک‌های نیمه و غیرمتمرکز بیش از پیش تلاش نمایند.

۱۵ - متمرکز و در اختیار مقامات مافوق بودن تصمیم‌گیری‌ها در سازمان آموزش و پرورش (در مجموعه‌ی موانع ساختاری آموزش و پرورش، نوع تصمیم‌گیری) از جمله‌ی مؤثرترین موانع مشارکت اولیای دانش‌آموزان در امور مدارس بوده است، لذا لازم است دست‌اندرکاران در خصوص اصلاح ساختار تصمیم‌گیری وزارت مذکور و حرکت جدی‌تر به‌سمت سبک‌های تصمیم‌گیری غیرمتمرکز بیش از پیش تلاش نمایند.

۱۶ - ظاهری بودن فعالیت‌های طراحی شده برای انجمن اولیا و مربیان و نداشتن فعالیت‌های مشارکتی عمیق (در مجموع موانع ساختاری آموزش و پرورش، نوع ساختار انجمن اولیا و مربیان) از جمله‌ی مؤثرترین موانع مشارکت اولیای دانش‌آموزان در امور مدارس بوده است لذا لازم است دست‌اندرکاران انجمن اولیا و مربیان در خصوص برنامه‌ها تجدید نظر نموده و به‌خصوص تلاش نمایند فعالیت‌های مشارکتی عمیق‌تری برای مدارس طراحی و اجرا شود.

۱۷ - محدود بودن قانونی دامنه‌ی مشارکت والدین به‌برخی امور خاص و جزئی مدارس (در مجموعه‌ی موانع ساختاری آموزش و پرورش، آیین‌نامه‌ها و مقررات اجرایی آموزش و پرورش) از جمله‌ی مؤثرترین موانع مشارکت اولیا دانش‌آموزان در امور مدارس بوده است لذا لازم است در خصوص اصلاح آیین‌نامه‌های وزارت مذکور و حرکت جدی‌تر به‌سمت واگذاری اختیارات برای مشارکت وسیع‌تر والدین تلاش شود.

۱۸ - در مجموع مدیریت مدارس پسرانه چنانچه باید مشوق فعالیت‌های مشارکتی والدین نبوده‌اند. لذا شایسته است در خصوص آموزش و تغییر نگرش و بهبود عملکرد مدیریت مدارس پسرانه شهر اصفهان تلاش شود.

۱۹ - لازم است در مدارس که والدین فعالیت‌های مشارکتی مطلوبی داشته‌اند، از ایشان و هم‌چنین مدیریت مدارس فوق‌الذکر،

تقدیر و قدردانی به عمل آید.

۲۰ - می‌توان از یافته‌های پژوهش در بهبود برنامه‌های آموزشی مراکز تربیت معلم و هم‌چنین دوره‌های ضمن خدمت از جمله بازآموزی و کارآموزی استفاده نمود.

۲۱ - لازم است در مدیریت مدارس به‌سوی حرکت نمایندگی بتوان در آینده‌ی نزدیک هر چه بیشتر از مشارکت‌های فکری والدین در اداره امور مدارس استفاده بیشتری نمود.

منابع

- مدارس شهری دولتی و غیرانتفاعی استان سمنان، تهران، پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته برنامه‌ریزی آموزشی، دانشگاه علامه طباطبایی، ۱۳۷۵.
- قاسمی پویا، اقبال. مدارس جدید در دوره قاجاریه، بانیان و پیشروان تهران، مرکز نشر دانشگاهی، ۱۳۷۰.
- قاسمی پویا، اقبال، راههای حصول به مشارکت مردم در آموزش و پرورش، تهران، پژوهشکده تعلیم و تربیت وزارت آموزش و پرورش، ۱۳۷۷.
- قاسمی پویا، اقبال مشارکت مردمی در آموزش و پرورش، تهران، پژوهشکده تعلیم و تربیت، ۱۳۸۰.
- محمد رضایی، علی اکبر، بررسی راههای جلب مشارکت مردم در آموزش و پرورش استان گلستان، اداره کل آموزش و پرورش استان گلستان، ۱۳۷۸.
- محمدی، جهانگیر. (راهبردهای مشارکت مردمی در آموزش و پرورش از نظر مدیران سه دوره تحصیلی شهرستان نجف آباد) اصفهان، اداره کل آموزش و پرورش استان اصفهان، دبیرخانه شورای تحقیقات، ۱۳۷۹.
- محمدی، داود و همکاران، بررسی چگونگی اجرای طرح شورای دانش آموزی در مدارس راهنمایی کشور در سال تحصیلی ۷۸-۷۹ وزارت آموزش و پرورش، معاونت پرورشی و تربیت بدنی، ۱۳۷۹.
- مرادیان املشی، علی، بررسی نقش و شیوه‌های مشارکت مردم در امر بیابان‌زدایی سمنان (مدیریت ترویج و مشارکت مردمی جهاد سازندگی استان سمنان، ۱۳۷۲).
- مشایخ، فریده (فرآیند برنامه‌ریزی آموزشی، تهران، مدرسه، ۱۳۷۲).
- موسوی، علی اکبر، مشارکت مردمی در آموزش و پرورش، تهران فصلنامه فرهنگ مشارکت، ۳ و ۳، ۱۳۷۴.
- نعمت‌اللهی، همایون. (مشارکت سیاسی) تهران، فصلنامه فرهنگ مشارکت، سال سوم، شماره سوم، ۱۳۷۹.
- نمازی، محمد باقر، مشارکت و تجهیز مردم در برنامه‌های پیشرفت اقتصادی و اجتماعی تهران، سازمان برنامه و بودجه، ۱۳۵۰.
- Casello, D.A., A study of site-based decision - making based on perspectives of the participants, university of pittsburgh, DAI, Nov 2001.
- Finley, R.B., (2001) parents perceptions of a change in parental involvement in an urban school the university of oklahoma, DAI, ApR. 2002.
- Ma, Y., (2001) parent involvement and principal's response strategies in elementary School Southern Connecticut State university, Mal, Dec 2001.
- Arnold, D.L., (1998) A Case study of parent involvement in three low - socioeconomic/hogh - percentage spanish - speaking elementary schools in orang County california university of La verne , DAI , Mar 2002.
- Albanese. R. (1975). Management: toward Account to ability for performance Illinois, Irwin, Inc.
- Filipczak, B. (1993). Bridging the Gap between School and work. Journal of Training, V30, n12, p44 -47, Dec 1993.
- Vornberg, K.A. (1990) Student Activities program: Their Status and the Impact of the Reform Movement. Evaluate Report. Dec 1990.

- ابراهیم‌زاده، علی (بررسی و ارائه راهکارهای عملی جهت جذب و تقویت همکاری اولیاء دانش‌آموزان با مدارس منطقه نازلو آذربایجان غربی، اداره کل آموزش و پرورش استان آذربایجان غربی، دبیرخانه شورای تحقیقات، ۱۳۸۰.

- احسن، کاظم. موسوی‌نژاد، ابراهیم (تحلیل مقدماتی مشارکت) تهران، سازمان برنامه و بودجه، ۱۳۶۵.

- تاجیک اسماعیلی، عزیزالله (همکاری خانه و مدرسه) فصلنامه فرهنگ مشارکت ۳ و ۴، ۱۳۷۴.

- اکبری، محمود رضا، مدیریت مشارکت، دو هفته‌نامه لرستان، سال اول، شماره ۶۰، خردادماه، ۱۳۸۰.

- اوکلی، پیتز، مارسدن، دیوید. (رهیافتهای مشارکت در توسعه روستایی) ترجمه، منصور محمودنژاد، تهران، مرکز تحقیقات مسائل روستایی وزارت جهاد سازندگی، ۱۳۷۰.

- بازرگیر، قدرت‌الله، بررسی شیوه‌های مشارکت مردمی در امر مدرسه‌سازی در استان لرستان، لرستان، اداره کل آموزش و پرورش استان لرستان، دبیرخانه شورای تحقیقات، ۱۳۸۱.

- تاجبخش، شیدا، پژوهش و بررسی مقایسه‌ای دیدگاههای مدیران و والدین در زمینه مشارکت و هماهنگی خانه و مدرسه (جنبه تربیتی و آموزشی و مالی) تهران، انجمن اولیا و مربیان وزارت آموزش و پرورش، ۱۳۷۴.

- جهانی قلعه، عبدالحمید. بررسی چگونگی توسعه فرهنگ مشارکت‌های مردمی در آموزش و پرورش شهرستان اردل، ۱۳۷۴.

- جهانگرد، یدالله (روشهای مشارکت مطلوب نهادهای اجتماعی) فصلنامه فرهنگ مشارکت، ۷ و ۸، ۱۳۷۵.

- چهاردولی، علی نعمت (بررسی راههای جلب مشارکت مردمی در امور آموزش و پرورش استان همدان) همدان، اداره کل آموزش و پرورش، ۱۳۷۸.

- رنجه بازو، کریم، زال، صمد، بررسی راههای مناسب و ممکن جلب مشارکت مردمی در سرمایه‌گذاری در آموزش و پرورش ارومیه، آذربایجان غربی، اداره کل آموزش و پرورش استان آذربایجان غربی، دبیرخانه شورای تحقیقات، ۱۳۷۵.

- سپهری، حسین (بررسی راههای جلب مشارکت مردمی در امور آموزش و پرورش)، تهران، پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته برنامه‌ریزی آموزشی، دانشگاه علامه طباطبایی، ۱۳۷۳.

- فریدون، علی اکبر، بررسی و مقایسه راههای جلب مشارکت مردم در امور آموزش و پرورش از دیدگاه مدیران و اعضای انجمن اولیا و مربیان